Mak Murvat:

Mladi nisu živjeli rat, ali su naslijedili njegove simbole i narative

KAKO MRŽNJA UBIJA KRITIČKO RAZMIŠLJANJE

„Skandiranje Ratku Mladiću prekinulo je utakmicu Borca i Veleža, ali otvorilo mnogo šire pitanje – zašto ratni narativi i dalje pronalaze svoje mjesto među mladima i koliko su oni zapravo svjesni stvari, imena i gnjusnih uvreda koje izgovaraju naočigled cijelog svijeta?“

Utakmica između Borca i Veleža u Banjoj Luci 9.avgusta 2026. prekinuta je nakon što su domaći navijači počeli skandirati ime Ratka Mladića, pravosnažno osuđenog za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine. Sudija Admir Musić prvo je upozorio tribine , a nakon što je skandiranje nastavljeno, u 60. Minuti prekinuo utakmicu. Igrači su poslani u svlačionice, sjeverna tribina je ispražnjena, a susret je nastavljen tek nakon više od pola sata.

Ono što se dogodilo na Gradskom stadionu u Banjoj Luci nije samo još jedan incident na fudbalskoj utakmici. To je još jedan podsjetnik da ratovi završeni prije više od tri decenije i dalje pronalaze put do prostora u kojima bi trebalo govoriti o sportu, druženju i mladosti.

Stadion kao proctor sjećanja

Tribine na Balkanu odavno nisu samo mjesta na kojima se navija za fudbalski klub. One su često prostor na kojem se izražavaju nacionalni identiteti, političke poruke i kolektivna sjećanja. Problem nastaje onda kada se to sjećanje pretvara u veličanje ljudi koji su pravosnažno osuđeni za najteže zločine.

Ratko Mladić, komandant vojske Republike Srpske tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu, pravosnažno je osuđen na doživotni zatvor za genocid, zločine protiv čovječnosti i ratne zločine.

Zbog toga skandiranje njegovog imena nije moguće posmatrati samo kao „navijačku provokaciju“. Ono nosi poruku koja se odnosi na ratnu prošlost, žrtve i odnos prema zločinima počinjenim tokom 90-ih godina u Bosni i Hercegovini.

Problem koji se ponavlja

Posebno zabrinjava činjenica da ovo nije prvi slučaj ove vrste. Primjera radi na utakmici Borca i Sarajeva početkom 2026. Godine također je zabilježeno skandiranje Ratku Mladiću, zbog čega je klub kažnjen s 5.500 KM i zatvaranjem sjeverne tribine za jednu utakmicu. Disciplinska komisija Nogometnog saveza BiH incident je tretirala u okviru rasizma I drugih oblika diskriminacije.

Ponavljanje istog obrasca pokazuje da novčane kazne i povremeni prekidi utakmica sami po sebi očigledno nisu dovoljni da riješe problem pogotovo kada se na to doda činjenica da je Vico Zeljković, koji je ranije bio na čelu istog kluba, danas predsjednik NS/FS BiH, institucije koja kroz svoje disciplinske organe odlučuje o kaznama klubovima. To samo po sebi nije dokaz da se Borac kažnjava blaže ili da postoji direktna zaštita kluba, ali stvara opravdano pitanje o percepciji jednakog tretmana i mogućem sukobu interesa.

Bitnije pitanje se postavlja: šta mladu osobu dovodi do toga da ime ratnog zločinca koristi kao dio navijačkog identiteta?

Neznanje i zablude maldih

Većina mladih koji danas stoje na tribinama nije rođena ili je bila premala da bi razumjela ratove devedesetih. Ipak, mnogi od njih odrastaju uz njihove posljedice.

Rat se prenosi kroz porodične priče, školske programe, političke govore, društvene mreže, murale, pjesme, navijačke grupe i lokalne sredine. Mladi tako mogu naslijediti određeni odnos prema prošlosti čak i kada nisu lično doživjeli događaje o kojima govore. U tome se nalazi jedan od najvećih problema tranzicijske pravde na Zapadnom Balkanu: generacije koje nisu učestvovale u ratu često nasljeđuju njegove podjele.

Ako se mladima prošlost predstavlja samo kroz priču o „našim“ i „njihovim“ žrtvama, bez razumijevanja šireg konteksta i odgovornosti, prostor za kritičko razmišljanje postaje sve manji.

Kada navijačka grupa postane nosilac političke poruke

Navijačke grupe imaju snažan osjećaj pripadnosti. To samo po sebi nije problem. Pripadnost klubu, gradu ili grupi može biti važan dio identiteta mladih ljudi. Problem nastaje kada se taj osjećaj pripadnosti gradi kroz mržnju prema drugima. U takvom okruženju ratne parole mogu postati sredstvo dokazivanja pripadnosti grupi. Što je poruka ekstremnija, ona može biti doživljena kao veći znak lojalnosti.

Zato skandiranje ne treba posmatrati samo kroz pitanje „ko je to izgovorio“, nego i kroz pitanje šta toj osobi ili grupi takva poruka znači.

Zloupotreba najvijača nije nov problem

Svjedoci smo da seskandiranja i poruke kojima se veličaju ratni zločini godinama pojavljuju na sportskim terenima širom regiona. U Bosni i Hercegovini posebno su problematični primjeri u kojima se ratne parole koriste kao način provociranja navijača druge etničke ili nacionalne pripadnosti. Takve poruke često nisu slučajne. One se koriste upravo zato što znaju gdje boli.

U tome je možda i najveći problem: rat se na stadionima ne pojavljuje zato što su ga mladi doživjeli, već zato što su naučili njegove simbole i shvatili kako ih mogu koristiti protiv drugih.

Tranzicijska pravda nije stigla do mladih

Paradoks našeg društva je upravo taj da oni koji su proživjeli rat iz prve ruke mnogo rjeđe potenciraju provokacije ili netrepeljivost. Riječ je o transgeneracijskoj traumi koja se zabrinjavajuće sve više širi, što je dovelo da se danas nove generacije u pojedinim dijelovima moraju vezati za jednu stranu i što više mrziti ovu drugu kako bi bili prihvaćeni u određenim redovima koje slobodno mogu nazvati ekstremističkim.

Tranzicijska pravda ne podrazumijeva samo sudske presude. Ona uključuje i suočavanje društva s prošlošću, priznavanje patnje žrtava, dokumentovanje zločina, pronalaženje nestalih, reparacije i stvaranje kulture u kojoj se zločini ne opravdavaju. Upravo zato stadion može biti važan prostor za razumijevanje koliko je proces suočavanja s prošlošću uspješan.

Ako mladi i danas koriste ime osuđenog ratnog zločinca kao navijačku parolu, to pokazuje da pravna presuda sama po sebi ne mijenja nužno društvene stavove. Presuda može utvrditi činjenice, ali društvo mora odlučiti šta će sa tim činjenicama uraditi.

Šta ostavljamo novim generacijama?

Najlakše je reći da su za sve krivi navijači, klubovi ili pojedinci na tribinama. Međutim, problem je širi. Ako mlada osoba odrasta u društvu u kojem se ratni zločinci veličaju, žrtve dijele na „naše“ i „njihove“, a ratna prošlost koristi za političko i nacionalno mobiliziranje, onda stadion samo postaje mjesto na kojem se taj problem najglasnije čuje.

Zato odgovornost ne može stati na ulazu u stadion. Ona počinje u porodici, školi, medijima, lokalnoj zajednici i institucijama. Počinje i onda kada odrasli prestanu govoriti mladima samo šta trebaju misliti o prošlosti i počnu ih učiti kako da o prošlosti kritički razmišljaju.

Sport i naslijeđe rata

Fudbalska utakmica trebala bi biti prostor rivalstva, emocije i pripadnosti klubu. Može biti glasna, strastvena i provokativna, ali granica mora postojati tamo gdje navijanje postaje veličanje zločina i ponižavanje žrtava. Prekid utakmice Borac–Velež zato nije samo pitanje sportskih pravila. On je simbol problema koji Zapadni Balkan još uvijek nije riješio.

Tri decenije nakon ratova, mladi ljudi I dalje izgovaraju imena i parole iz vremena u kojem nisu živjeli.

Najžalije od svega je što su ovakve pojave postale normalne, prekid utakmice, novčana kazna , eventualno zatvaranje tribine kada se slučajevi nagomilaju. Došli smo u vrijeme kada je Ratko Mladić postalo normalno ime i prezime za izgovorit na tribini ili napisati na zidu.

Pitanje tranzicijske pravde zato nije samo kako ćemo se sjećati prošlosti. Pitanje je i šta ćemo od te prošlosti ostaviti mladima koji dolaze poslije nas.